

Statenbrief

Aan Provinciale Staten

Onderwerp	80 Jaar Vrijheid - regeling trekkingsrechten
Datum	04-06-2024
Documentnummer	USTP – 685866832-50552
Van	Jan Rienk Lolkema
Telefoonnummer	+31651499102
E-mailadres	jan.rienk.lolkema@provincie-utrecht.nl
Domein/opgave	KCK
Team	TKA
Portefeuillehouder	CvdK
Bijlagen	Geen

Geachte leden van Provinciale Staten,

Essentie / samenvatting:

In 2024 en 2025 is het voor Nederland 80 jaar geleden dat de Tweede Wereldoorlog ten einde kwam. Het Nationaal Comité 4 en 5 Mei heeft een narratief opgesteld, waarin accenten voor de viering van dit lustrum zijn geformuleerd. Vanuit de historische tijdlijn van de oorlog zal op vijf momenten in de periode september 2024 tot september 2025 *nationaal* aandacht aan dit narratief worden besteed.

De provincies zijn via de commissarissen van de Koning gevraagd om het lustrum 80 Jaar Vrijheid *regionaal* te coördineren. In deze brief informeren we u over de beoogde uitvoering van deze regionale coördinatie 80 Jaar Vrijheid. Inzet is een waardige deelname aan het lustrum door alle 26 Utrechtse gemeenten. Om dit mogelijk te maken, vraagt de commissaris van de Koning de Utrechtse burgemeesters om voor de eigen gemeente als coördinator en ambassadeur op te treden in de totstandkoming van een *lokaal* programma 80 Jaar Vrijheid (in een invulling die past bij de eigen geschiedenis en de eigen gemeenschap).

De burgemeesters kunnen daartoe voor de eigen gemeente bij de provincie aanspraak maken op een trekkingsrecht 80 Jaar Vrijheid.

Inleiding:

Onze verhouding tot de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog is nog steeds volop in beweging, hetgeen het belang van het vieren en herdenken nader onderstreept. De minister-president heeft tijdens het vorige lustrum (75 Jaar Vrijheid) bij de Nationale Holocaust Herdenking in Amsterdam namens de Nederlandse regering excuses gemaakt voor het handelen van de Nederlandse overheid in de Tweede Wereldoorlog. Koning Willem-Alexander heeft tijdens een staatsbezoek aan Indonesië in 2020 excuses gemaakt voor Nederlands geweld in Indonesië tijdens de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd tussen 1945 en 1949. De kille naoorlogse ontvangst van de joodse overlevenden wordt momenteel in veel gemeenten onderzocht. Alsook de ontrecting van Roma en Sinti tijdens de Tweede Wereldoorlog en de gang van zaken rond de terugkeer van 300.000 Indische Nederlanders (waaronder de overlevenden van Japanse interneringskampen en vluchtelingen uit de

Indonesische onafhankelijkheidsstrijd). Op 1 januari 2025 zal het Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging digitaal worden ontsloten, in aanloop publiceert het NIOD een reeks publieksartikelen over de in dit archief opgenomen dossiers (ca. 425.000 dossiers, die via familieverhoudingen raken aan 2 tot 3 miljoen Nederlanders).

Het door het Nationaal Comité 4 en 5 Mei voor het lustrum 80 Jaar Vrijheid opgestelde narratief luidt als volgt:

“In 2024 en 2025 vieren we dat de Tweede Wereldoorlog 80 jaar geleden ten einde kwam. Door het hele land staan we erbij stil dat Nederland dankzij de inzet van militairen van de geallieerde landen en met hulp van het verzet werd bevrijd. We herdenken de slachtoffers die daarbij vielen.

De littekens die de Tweede Wereldoorlog achterliet zijn 80 jaar later nog steeds zichtbaar. Heel direct in families die dierbaren hebben verloren die zijn vermoord tijdens de Holocaust of zijn omgekomen door het oorlogsgeweld in Nederland en in Nederlands-Indië / Indonesië. Maar ook breder werkt de Tweede Wereldoorlog door, zoals in de manier waarop we naar de wereld kijken.

Alleen in een land zonder oorlog, waar mensenrechten worden nageleefd en waar geen onderdrukking is, kan een samenleving goed functioneren. Daarom vieren we met 80 jaar vrijheid ook dat wij in een democratie leven. Een land waar iedereen mag meedenken en meebeslissen, vraagt om ieders verantwoordelijkheid.

Wij kregen in 1945 onze vrijheid terug, maar op veel plaatsen in de wereld wordt tot op de dag van vandaag oorlog gevoerd. Vrijheid is nooit af; we moeten er dagelijks aan werken om de ander de ruimte te geven en onze democratie te bewaken. Op die manier blijft Nederland een vrij, tolerant land. Daarom vieren we vrijheid niet alleen, maar samen. Want vrijheid deel je met elkaar.”

Vanuit de historische tijdlijn zijn er vijf belangrijke momenten. Tijdens deze momenten wordt op *nationaal niveau* aandacht besteed aan het bovenstaande narratief, waarbij volgens het comité invulling wordt gegeven aan verhalen van toen én van nu:

- september 2024 – herdenking en viering van de bevrijding van het zuiden
- januari 2025 – Holocaust-herinneringsmaand
- april 2025 – herdenking en viering van de bevrijding van het oosten en noorden van Nederland
- mei 2025 – de nationale herdenking en viering van de bevrijding op 4 en 5 mei
- augustus 2025 – de nationale herdenking 15 augustus

Het Nationaal Comité 4 en 5 Mei vraagt de provincies via de commissarissen van de Koning het lustrum 80 Jaar Vrijheid *regionaal* te coördineren. Bij de kaderbrief 2024 is daartoe een budget van EUR 300.000 beschikbaar gemaakt (50.000 in 2024, 250.000 in 2025).

Doel is een waardige deelname aan het lustrum 80 Jaar Vrijheid in alle 26 Utrechtse gemeenten. Daartoe wordt voor een uitvoering gekozen die sterk is gebaseerd op de ervaringen rond het vorige lustrum (75 Jaar Vrijheid): er zal in beginsel geen regionale programmering 80 Jaar Vrijheid plaatsvinden, het provinciaal budget 80 Jaar Vrijheid zal aan de Utrechtse burgemeesters ter beschikking worden gesteld in een regeling ‘trekkingsrechten 80 Jaar Vrijheid’.

Voorgeschiedenis: trekkingsrecht 75 Jaar Vrijheid

In 2019-2020 was er het lustrum 75 Jaar Vrijheid. Ook toen verzocht het Nationaal Comité 4 en 5 Mei de commissarissen van de Koning in de totstandkoming als regionaal coördinator op te treden. Het door de provincie Utrecht ter beschikking gestelde trekkingsrecht 75 Jaar Vrijheid is toen door alle Utrechtse gemeenten volledig aangesproken. In de evaluatie van het lustrum, dat in hoge mate is verstoord door de beperkende maatregelen in het kader van de bestrijding van de coronapandemie, gaven de burgemeesters aan zeer enthousiast te zijn over de Utrechtse aanpak en de opzet met de trekkingsrechten.

Rond de tafel van de burgemeester zijn in de totstandkoming van het lokaal programma 75 Jaar Vrijheid waardevolle verbindingen tot stand gekomen tussen de bij het herdenken van de Tweede Wereldoorlog-geschiedenis en het vieren van de vrijheid betrokken partijen (lokale comités 4 en 5 mei, organisaties van lokale herdenkingen, streekmusea, lokale veteranen-initiatieven, organisaties vrijheidsmaaltijden, organisaties vrijheidsfestivals, etc.). Deze nieuwe verbindingen zijn veelal duurzaam gebleken, met het trekkingsrecht 75 Jaar Vrijheid werd een waardevolle impuls aan het provinciale herinneringsveld gegeven.

Voor het lustrum 75 Jaar Vrijheid werden door het Nationaal Comité 4 en 5 Mei verplichte programmaonderdelen aangeleverd, zoals het project Levenslicht (tijdelijk en mobiel lichtkunstwerk van studio Daan Roosegaarde ter herdenking van de Holocaust) en de Vrijheidsexpress (beoogde rondgang van 14 touringcars als 'vrijheids-museum' langs alle gemeenten). Op basis van de evaluatie van 75 Jaar Vrijheid is door het Nationaal Comité 4 en 5 Mei besloten voor 80 Jaar Vrijheid niet dergelijke verplichte programma-bouwstenen aan te bieden.

80 Jaar Vrijheid – regeling trekkingsrechten

In de regeling 'trekkingsrecht 80 Jaar Vrijheid' worden burgemeesters gevraagd om voor hun gemeente als coördinator en ambassadeur 80 Jaar Vrijheid op te treden in de totstandkoming van een lokaal programma 80 Jaar Vrijheid. In een invulling en vorm die past bij de eigen geschiedenis en de eigen gemeenschap. Alle 26 gemeenten – naar inwonertal ingedeeld in categorieën – kunnen tot half december 2024 aanspraak maken op bepaald bedrag, het zogenaamde Trekkingsrecht 80 Jaar Vrijheid.

Voor uitoefening van het Trekkingsrecht 80 Jaar Vrijheid gelden voorwaarden, waaronder:

- het bedrag wordt door de gemeente aangewend voor de totstandkoming van een door de burgemeester van de betreffende gemeente samengesteld of voorgesteld lokaal programma 80 Jaar Vrijheid;
- het lokaal programma 80 Jaar Vrijheid strookt met het narratief van de viering 80 Jaar Vrijheid en heeft bovendien oog voor de volgende bijzondere aspecten:
 - (a) het betrekken van jongeren;
 - (b) duurzaamheid (zowel qua 'voetafdruk' als duur van de impact); en
 - (c) erkenning en waardering van lokale veteranen die dienden in oorlogssituaties en vredesoperaties sinds de Tweede Wereldoorlog;
- het lokaal programma 80 Jaar Vrijheid omvat minstens één Vrijheidsmaaltijd, zoveel mogelijk georganiseerd als inzet van een nieuwe traditie binnen de lokale 5 mei viering;
- cofinanciering minstens 50% (d.w.z. in gemeente of gemeenschap is minimaal eenzelfde bedrag als het trekkingsbedrag voor het lokaal programma 80 Jaar Vrijheid beschikbaar gemaakt).

Financiële consequenties:

In de reguliere P&C cyclus is bij de Kaderbrief 2024 voor 80 Jaar Vrijheid een bedrag van EUR 300.000 beschikbaar gemaakt in de begroting. De regeling Trekkingsrecht 80 Jaar Vrijheid zal ten laste komen van dit budget. Er is geen begrotingswijziging nodig.

Vervolprocedure / voortgang:

De commissaris van de Koning zal de burgemeesters begin juni per brief informeren over de regeling trekkingsrechten 80 Jaar Vrijheid. Uiterlijk in het najaar van 2024 dienen de burgemeesters aan te geven of de gemeente van het trekkingsrecht 80 Jaar Vrijheid gebruik maakt. Op het moment dat wij het overzicht hebben, zullen wij u informeren over de aanspraak die door de gemeenten op de regeling is gemaakt.

Gedeputeerde Staten van Utrecht,

Voorzitter,
mr. J.H. Oosters

Secretaris,
mr. drs. A.G. Knol-van Leeuwen